

DEMÉNY PÉTER

IRODALMI VASÚTHÁLÓZAT

Parti Nagy Lajos: *Molière-átiratok*

■ A 2016-os Marosvásárhelyi Nemzetközi Könyvvásár egyik legfontosabb szerzeménye Parti Nagy Lajos *Molière-átiratok* című könyve volt. Elmentem a róla szóló beszélgetésre, aztán megvásároltam a kötetet.

Miért mentem el, miért vásároltam meg? Mert ahogy sejtettem, Parti Nagy ismét nyelvet teremtett, ezúttal Molière-nek, mint ahogy korábban többek között Werner Schwabnak és Caragialénak. És ahogy szintén, ezúttal sem törődött az eredetivel, pontosabban nem az eredeti *szavaival* törődött, hanem a *látásmódjával*.

Parti egyébként alázatos: a beszélgetésen többször is hangsúlyozta, hogy aki Molière-t meg akarja ismerni, vagy az iskolában fel van adva neki, az ne ezekhez a fordításokhoz forduljon, hanem a Vas Istvánéhoz, a Mészöly Dezsőéhez és az Illyés Gyuláéhoz, és hogy a magyar filológiának máiglan nagy adóssága egy teljes, jegyzetelt, mai Molière. Én teszem hozzá, hogy Vasnak remek tanulmánya is van a *Tartuffe*-ről, melyet forgatni élvezet.

És éppen erről van szó, az élvezetről. Arról, hogy ezek az átiratok a *Szódalovglás*, a *Rókatárgy alkonyatkor* meg az *Ibusár* nyelvén szólnak, tehát egy rontott, beszéltnék tűnő, de senki által nem beszélt magyar nyelven. Egy partinagy Molière, az ez a három darab. „Tudod, mi vár rád ma este, Mariane. / Bizony, szüzi lányságod feslő bimbaja / Kiröppen fészkiből.” (Orgon – *Tartuffe*, III/4); „Hallgatok, mint a sír. Elég, ha ugyebár / Akire tartozik... a bájos célszemély, / Adott pillanatban

a karomba omlóz. / Mit kell podedálni!?” (Jourdain – *Úrhatnám polgár*, III/6.) Gondolom, ebből a néhány idézetből is látszik, hogy a nyelv a finomkodó taplók nyelve, akik azt sem tudják, hogy taplók, következésképpen azt sem, hogy finomkodnak. Mint Csokonai, akitől Parti ihletet és szókincset kapott, ő is versben és mulatságosan írja meg a szomorút.

És itt térül el mégis a nem törődő Parti Nagy annak irányába, aki törődik. Molière és Csokonai diakronikusnak nem, de kultúrfejlődésileg kortársak voltak, és amikor Parti azon töprengett, kit „hívjon segítségül”, akkor a *Karnyóné* és a *Dorottya* szerzőjéhez fordult. Nem vette hát teljesen tréfára a dolgot, annak ellenére, hogy bevallotta, az átiratok előtt nem szerette Molière-t, és ez az átiratok után sem változott.

Akkor hát miért? Azért, mert Alföldi Róbert, Marton László vagy a Magyar Színház megrendelte, bár az utóbbi nem mutatta be az átirat darabot.

13 fülszöveg (átírnok-cédulák) – szól a bevezető címe, melyből mindezt ismét megtudom. Ismét, hiszen Parti a Szegő János moderálta beszélgetésen is elmondta ezeket az információkat, csak én közben elfelejtettem egy részüket. Úgy tettem valahogy, mint Parti Nagy, aki mintha emlékezetből mondaná fel a francia darabokat. Hiszen mindannyiunk fejében-lelkében-nyelvében-ujjbe-gyében ott él egy Molière-kép, melynek legerősebb részlete talán a *Tartuffe*, sokan láttuk egyik-másik darab előadását vagy a drámaíróról készült francia filmet. Parti nem tesz mást, mint hogy el-

mondja, hogyan értette ő a darabokat, és ehhez az értéshez hozzáadja a nyelvét és a tehetségét – amúgy sem vonhatná le őket. Alázatosan nem szereti tehát Molière-t, és miközben nem úgy felel meg egy feladatnak, ahogy „szokás”, valahogy mégiscsak megfelel neki.

Igaz viszont, hogy manapság már ez sem olyan nagy novum, bár akkor, 2006-ban, amikor a *Tartuffe*-felkérés érkezett, még nagyobb volt azért. Gondoljunk bele, hogy Nádasdy Ádám mást sem művel, mint Shakespeare-darabokat vagy Dantét ír át egészen más képpen, mint ahogy Arany vagy Babits fordítaná őket. Parti Nagy az új idők új esztétikájának egyik legfontosabb képviselője, és azért más, mint Nádasdy, mert miközben Nádasdy költészete inkább illeszthető az elődök szemléletéhez, addig Partinak az egész munkássága cédulán, töredezetten, üdén *mai* – nemcsak a fordításai átíratok, hanem a versei sem úgy versek, mint akár a Petri-líra darabjai.

Mégsem zanzásításról van itt szó, akár a szó konkrét értelmében sem, hiszen az átíratok esetenként hozzátoldott jeleneteket is tartalmaznak. De metaforikusan sem: Parti nem szegényít, nem gúgyésít. A szereplők szinte kivétel nélkül gúgyék, csakhogy nem azért, hogy a közönségnek könnyebb legyen. *Látszólag* könnyebb természetesen, lévén a nyelv nagyon mai, ám ami *van*, ami e mögött a nyelv mögött rejtőzik vagy lapul, az már korántsem könnyen meg- és felfejthető, és ha jól belelátunk, még szégyellhetjük is magunkat. Mert Parti finoman ugyan, de aktualizál: eljátszik balnak és jobbnak, szabadelvűnek és konzervatívnek az utóbbi évek politikájában nagy és szomorú hangsúlyokkal megtelt konfliktusával. Mert a képmutató, a sznob, a családfakereső vagy a nőcsábász örök típusok, nem Molière hozta létre őket, és nem Parti Nagy kaparta elő őket az

idők hamujából. Ott vannak, jönnek-mennek, lélegeznek, könyökölnek, nyájaskodnak, udvarolnak minden utcasarkon, csak szemünk kell legyen, hogy meglássuk őket. Az átíratok pedig arról győznek meg, hogy Parti látja mindezt a tenyészetet, ismeri a gesztusait és a nyelvét, ezt a hol utasítgató, hol negédeskedő nyelvet, ezt a bunkangolt, ezt a nyájfranciát, ezt a senémetet s a belőlük kikavart hasmagyart. „A nagy szenvedélytől, megmondom kereken, / Amíg élek nekem, gálámkivanom van, / Hiába hogy a fuck nem nőhet az égig, / Sívó kéjnőszében, mind csak veri magát, / Langalló pucáját, tisztesség ne esék, / Földhöz és égbolthoz” – mondja Sganarelle a *Don Juan* első jelenetében, és a gazdája sem sokkal csiszoltabb. Ahogy mondtam már, itt a bunkóság üli diadalát, mint különben az „igazi” Molière-ekben is, csak azok még másként fogalmaztak.

És ezek jambusok! – kiáltok fel, mint Jourdain úr, amikor kiderül, hogy prózában beszél. Mert Parti nem bírta a rímes alexandrinust, nem érezte igaznak, a magyar nyelvhez idomulónak, ezért aztán drámai jambust választott – és látnivaló, hogy jól tette. Ezek a darabok a Molière–Shakespeare–Csokonai–Parti Nagy-vonalon közlekednek, és az útközben említett nevekől (Vas, Mészöly, Illyés stb.) is látszik, hogy a *Molière-átíratok* egész irodalmi vasúthálózatot teremt, és egész nagy kiterjedéssel végigzakatolják azt az elképzelt kontinenst, amelyen mindenki utazgat, akinek az irodalomhoz így vagy úgy köze van. Partinak ez az egyik erénye; a másik az, hogy általa, az ő révén egy érdeklődő tanuló megértheti, hogy Molière nem egy régi poros idegen, hanem a legszemélyesebb problémánk; a harmadik pedig, hogy azok számára, akiket a bőrükön érdekel a nyelv, és amit vele csinálni lehet, örök öröm- és ihletforrás.